

СУ „Св. Климент Охридски”

Факултет по науки за образованието и изкуствата

Катедра „Социална педагогика и социално дело“

Красимир Савков Костов

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация на тема:

**КОНЦЕПТУАЛНО-ПРАКСИОЛОГИЧЕН МОДЕЛ ЗА УСВОЯВАНЕ
НА ХУДОЖЕСТВЕНА ОБРАЗНОСТ ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО ПО
ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО 1. – 4. КЛАС**

Научен ръководител: доц. д-р Коста Герджиков

София, 2021

Съдържание
(на дисертационния труд)

	стр.
Увод	4
Глава 1. Праксиология и обучение	7
1.1. Същност и основни характеристики на праксиологията	7
1.2. Дидактически измерения на праксиологията. Научаването в праксиологически контекст	15
1.3. Праксиологичните концепти в процеса на обучението	29
1.4. Праксиологията в университетската педагогическа подготовка	38
1.5. Праксиологичната рефлексия като методология за разработване на концептуално-дидактически модел за формиране на художествена образност	46
Глава 2. Значимост на художествената образност в процеса на обучение по изобразително изкуство	56
2.1. Въздействие на образите върху съзнанието	56
2.2. Художествената образност в процеса на обучение	71
2.3. Принципите на обучението в контекста на усвояването на художествената образност	80
2.4. Методите на обучението в контекста на усвояването на художествената образност	86
2.5. Съвременният урок по изобразително изкуство	98
2.6. Художествената образност в учебното съдържание	102
2.6.1. Развитие на образното мислене в учебните програми по Изобразително изкуство /1. – 4. клас/	102

2.6.2. Развитие на умения за художествено изобразяване и отношение към творческия процес в учебните програми по Изобразително изкуство /1. – 4. клас/	108
Глава 3. Разработване и апробиране на концептуално-праксиологичен дидактически модел за усвояване на художествена образност	117
3.1. Концептуално-праксиологичен дидактически модел на усвояване на художествена образност в учебното съдържание по изобразително изкуство	117
3.1.1. Проектиране и провеждане на изследването	126
3.1.2. Частичен дидактически експеримент	128
3.2. Резултати от прилагането на концептуално-праксиологичния дидактически модел чрез осъществено емпирично изследване със студенти	163
3.2.1. Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №1	164
3.2.2. Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос № 2	176
3.2.3. Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №3	182
3.2.4. Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №4.	214
Изводи и обобщения	243
Заключение	246
Използвана литература	248
Приложения	258

УВОД

Актуалност и значимост на изследвания проблем

Високите изисквания на съвременния свят налагат пред бъдещото поколение да борави адекватно с възможностите за предаване и усвояване на информация чрез образи. Нагледността (и в исторически, и в съвременен план) е ключов фактор за ефективното усвояване на нови знания и развитие на умения в рамките на училищното обучение. Сетивността и нагледността в обучението имат перманентна значимост в работата на учителите, които трябва да бъдат подготвени за оптимално използване на възможностите на сетивното възприятие в работата с учениците.

Методиката на обучението се основава на развитието на педагогическата наука като цяло. Ето защо е невъзможно да се усвои изкуството на преподаване без отчитане на нейните постижения, както и на връзката между теорията и практиката. За да се постигнат резултати в училище, учителят е необходимо да познава добре съвременната дидактика и да умее творчески да я приложи на практика /Бакиева, 2012/¹. Повишените изисквания към качеството на подготовката на учители, от своя страна, са свързани с очаквания за развитието на необходимите им компетентности за формиране на съответни умения у учениците в отговор на актуалните социални потребности /Council conclusions of 20 May 2014 on effective teacher education/².

В този контекст темата за значимостта на знанието за сетивността и образността в рамките на обучението запазва своята актуалност, в т.ч. отчитайки спецификата на реалността в началото на 21. век – образността не е просто навсякъде около хората, нейното въздействие е многократно увеличено благодарение на технологичното развитие и интернет комуникациите. Ефективността на прилагането на образността в образователна среда предполага интегрирането на познания, свързани с нея в подготовката на бъдещите учители – както работещите в детски градини и в начален етап на основната образователна степен, така и за всички останали (в контекста и на значимостта на подготовката им в областта на „възпитанието и образованието чрез

1 Бакиева, О. (2012) Методика преподаване изобразителного искусства. Изд. Тюменского государственного университета.

2 Council conclusions of 20 May 2014 on effective teacher education. (2014/C 183/05). Official Journal of the European Union. 14.6.2014. - [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(05)&from=EN), 15.06.2020.

изкуството“ /Бояджиева, 2015, с.122/)³. В тази насока е нужно както усвояването на традиционни подходи, така и прилагане на иновационни модели, които да бъдат адекватни на потребностите на актуалната социална практика, с отчитането на промените в ролите на субектите в процеса на обучение. Освен традиционните функции на преподаващия знание, съвременният „учител също е „играещ режисьор“. Той е „учител – медиатор“ (от френската дума „mediateur“ – „посредник“), който посредничи между учениците и нормативно или конвенционално определеното съдържание на обучението“ /Герджиков, 1999, с. 85/⁴. Такъв тип модел, основан на концепцията за праксиологията, съдържа богатство от възможности, които могат да обогатят дидактическата наука и да стимулират интелектуалната активност и интерес на студентите.

Подходящо място за такъв тип обучение са семинарните занятия по Дидактика или Методика на обучението по съответните учебни дисциплини. Тази информация е важна не само за подготовката на студентите, които се подготвят за учители по изобразително изкуство, а и за всички учители в системата на предучилищното и началното училищно образование, а и не само на тях.

Казаното дотук аргументира потребността от изследване на проблема за формиране на художествена образност в контекста на праксиологията чрез формиране на концептуален дидактически модел, който да бъде емпирично приложен в обучението на студенти – бъдещи педагози.

Обект на дисертационното изследване е учебно-възпитателната дейност и нейните структурни компоненти в обучението по изобразително изкуство (1. – 4. клас).

Предметът на дисертационното изследване е свързан с абстрахиране и конструиране на специфичен дидактически модел за усвояване на художествената образност чрез обучението по изобразително изкуство (1. – 4. клас).

Цел на дисертационното изследване е разработване на концептуално-праксиологически модел за усвояване на художествената образност в обучението по изобразително изкуство (1. – 4. клас).

3Бояджиева, Н. (2015) Възпитание и терапия чрез изкуство в университетската педагогика и подготовка за помагачите професии. В: Образование, развитие, изкуство. Позитивно развитие. УИ „П. Хилендарски“
4Герджиков К. (1999) Дидактическа същност на преподаването, Изд. „Фактум“, С.

Задачи:

1. Да се извърши теоретичен анализ и синтез на източници (литературни и дигитални), пряко свързани с праксиологията и нейните дидактически измерения.
2. Да се конструира, апробира и анализира авторски обучителен модел за усвояване на художествената образност.
3. Да се изведат и обобщят основните съдържателно-конструктивни компоненти на модела и да се обоснове неговата дидактическа последователност.
4. Да се очертаят основните аспекти и значимости за усвояването на художествената образност в процеса на обучение.

Хипотеза: Ако се осъществи обучение, което е базирано на концептуално-практикологическия дидактически модел, то ще съдейства за по-ефективно усвояване на художествената образност у учениците от начален етап на основната образователна степен.

Изследователски методи:

Теоретичен анализ и синтез

Проучване на литературни източници и на нормативни документи, свързани с обучението по изобразително изкуство (1. – 4.клас)

Моделиране

Частичен дидактически експеримент

Математико-статистически методи за обработване на данните от емпиричното изследване

Глава 1. ПРАКСИОЛОГИЯ И ОБУЧЕНИЕ

Праксиологията се разглежда като знание за успешната организация на дейността, чиято цел е насочена към приучаване на човек съзнателно да подбира необходимите му средства и методи за работа, които обезпечават резултатността, творчеството и формират у него активна система за преобразуване на

действителността. Може да се каже, че праксиологията отразява конструкцията от действия, необходими за постигането на най-добър (желан) резултат. В този ред на мисли, все по-често възниква идеята за необходимостта от въвеждане на концептуалните виждания на праксиологията в съвременното образование.

В контекста на педагогическата праксиология педагогът преобразува действителността в съответствие с потребностите, като, осмисляйки ги, избира необходимите средства по целесъобразност. Явявайки се носител на информация с общокултурен характер, той има на разположение педагогически инструментариум, който е главното средство на труда, което владее. Праксиологията като система за оптимизация на работата насочва преподаващия към рационално разбиране на ориентирите, изискванията и съдържанието. Ето защо е необходимо те да са насочени към повишаването на ефективността, която ще се отрази и на процеса на обучение.

В рамките на обучението се развиват както интелектуални, така и личностни новообразувания на базата на опита, натрупан в учебната дейност. Педагогическото взаимодействие между учителя и ученика е когнитивно взаимодействие по посока усвояване на знания и развитие на умения, в т.ч. с практическа ориентираност. Това е и спецификата на дидактическото взаимодействие през призмата на праксиологията.

Прилагането и в дидактически контекст извежда на преден план значимостта на **научаването** като феномен и понятие. Съвременното ни общество е изправено пред непрекъснато променяща се действителност, която налага гъвкаво и ефективно прилагане на различни умения, позволяващи решаването на разнообразни казуси. Научаването е ключов фактор за ефективното усвояване на нови знания и умения в рамките на училищното обучение. Обучението, ученето и научаването са изключително важни за развитието на личността, като пълноценни резултати са възможни благодарение на ефективното прилагане на взаимодействието между преподавател и учещ се.

Уменията, разглеждани като *дейности*, позволяват да бъде разкрита оперативната страна на процесите, свързани с тяхното изграждане. Това обаче не засяга същностните изменения от гледна точка на личностното развитие. Умението се разбира като знание за определено действие в учебно-познавателната дейност, което е начин, способ и качество. Процесът, свързан с развитието на дадено умение има пряко отношение с единството между умствената дейност и външните процеси, оказващи

влияние върху развитието ѝ. Умението, разглеждано като *качество на личността* е съотносимо към личностното развитие, а възприемано като *компетентност* се разбира като структурна единица, при което се създава обобщеност на двете понятия, които се допълват едно друго.

В човешката дейност, в т.ч. и в педагогическата, става дума за рационални - нерационални, обмислени – необмислени, спонтанни – неспонтанни действия. От гледна точка на праксиологията действията могат да бъдат оценени като правилни – неправилни, като за определяне на едно действие като правилно, то трябва да бъде успешно. Успешността от своя страна е необходимо да бъде съобразена с целенасочеността, а действия, които не постигат съответна цел, се определят като неуспешни. Това има пряко отношение към целеполагането и резултатността в педагогиката, както и към подготовката на педагогически кадри. Разбирането на другия, неговите стремежи, чувства и действия, е необходима компетентност не само на психолога, но и на учителя. Умението да се оцени личностното поведение е от съществено значение за постигането на положителен резултат в конфликтна ситуация. За да се постъпи адекватно в определена ситуация е необходимо не само цялостно оценяване на всички фактори, но и наличие на субективна самооценка. Важно е да се отбележи, че положителната самооценка на учителя рефлектира и върху самооценката на учениците, като адекватната самооценка поражда и конструктивно поведение и действие, а учениците се научават на отговорност, самостоятелност и проявяват по-голяма инициативност.

Развивайки своята рефлексия, педагозите обогатяват когнитивния си опит, както и увеличават ефективността при управлението на учебния процес. Тя е универсално средство в процеса на самоусъвършенстване на учителя, както и разбирането на особеностите и реакциите на другите (родители, ученици, колеги), както и предпоставка за постоянство и желание за постигане на високи резултати, независимо от променящата се действителност.

Глава 2. ЗНАЧИМОСТ НА ХУДОЖЕСТВЕНАТА ОБРАЗНОСТ В ПРОЦЕСА НА ОБУЧЕНИЕ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО

Художествената образност е пряко свързана с разбирането за прекрасното. Красотата е деликатно преживяване, то преминава неусетно, ако не бъде подпомогнато с по-сигурни средства в сравнение с първоначалния поглед.

Предметите и събитията са елементи от действителността, разграничавани от явлението, което е комплекс от дълбоки връзки, конкретизиращи неговата същност. Редът, ритъмът, пропорцията са характерни за естествените предмети и функционират като обективна база на красотата. Пропорционалността на мярата е „хармония“, това е категория, която доближава трайно до схващането за света на красотата, макар и да не разгадава цялата ѝ особеност. Хармонията изразява свързаност на системата, съгласувано въздействие на комбинация от части. Дисхармонията, която в своята си същност е нарушаване на хармонията, може също да предизвика естетическа емоция. Следователно прекрасното е стойност, а безобразното не е ценностна категория. Само безобразното, превърнало се в красота, се преобразува в обект на естетично удоволствие. Специално внимание на въпросите на образността обръща внимание А. Леонтиев. Той отбелязва наличието на еkleктичност в тази проблемна област. Огромното богатство от конкретни знания, отнасящи се до състоянието на теорията за възприятията, водят до необходимостта от преразглеждане на принципните направления, по които се движат изследванията. Според Леонтиев, проблемът за възприятията трябва да бъде поставен и разработван като проблем на психология на образа за света, т. е. всяка вещь е първично поставена обективно (в обективна взаимовръзка с предметния свят) и вторично съдържаща се в субективността, чувствеността и съзнанието на човека (в своите идеални форми).

В процеса на обучение и усвояване на знания присъства образът и понятието, които в едно цяло подпомагат опознаването на околния свят и обезпечават вербално – зрителната образност. Разбирането на психичните процеси, мисленето и възприятието ни позволява да решим огромен набор от педагогически задачи като активизиране на учебните и познавателни дейности, формиране и развитие на критично и визуално мислене, зрително възприятие, образно представяне на знания и учебни дейности.

Класическото разбиране за важността на възприятията в процеса на обучение е свързано с имената на Й. Х. Песталоци, Я. А. Коменски, който е бил привърженик на сенсуализма на Френсис Бейкън. Те са акцентирали преди всичко на пасивното отношение на ученика към явленията и процесите, докато в съвременното доминира

виждането за активното преобразуващо отношение на нагледността в процеса на обучение.

В основната си същност *„началото на познанието трябва винаги да изхожда от сетивата* (защото в познанието няма нищо, което по-рано да не е било в някое сетиво“, отбелязва Я. Коменски, наблягайки на идеята за взаимовръзката между познанието и сетивното възприятие, *„затова и обучението трябва да почва не със словесен разказ, а наблюдение на действителните неща“*. Авторът отбелязва връзката между околната среда и индивида, на нейното влияние върху него и вътрешните му процеси, като въвежда така нареченото *„златно правило за учителите“*: *„всичко, доколкото е възможно, да се показва така, че да ангажира всички възможни сетива: което се вижда – зрението, което се чува – слуха, което мирише – обонянието, което има вкус – вкуса, което се пипа – осезанието, а което може да се възприеме едновременно с няколко сетива, да се поднесе едновременно на всички тях“* /Коменски, 2007, с.170/.⁵

Усвояването на художествената образност стои в основата на формирането на естетическата култура. За да бъде възпитана и развита една личност е необходимо да се подбуди чувство към красивото, да се приобщи към постиженията на класическото изкуство и да развие отношение към съвременното изкуство. Неслучайно изкуството *„се разглежда като средство за сетивно-емоционално и духовно-естетическо формиране на личността, а възпитанието чрез изкуство – като основен компонент за изграждане на художествената култура“* /Бояджиева, 2016, с.76/.⁶

Художественият образ се съпоставя по начина си на съществуване от обикновения образ, но той се отличава по спецификата на възпроизвежданите явления. Това означава, че образ, създаден в процеса на художественото творчество е актуално съществуващ, но различен от обикновения и обусловен от материалната структура на художественото произведение. Изкуството отразява мисленето в художествени образи, като резултат от тази дейност предизвиква в публиката образно-емоционални преживявания и мисли.

5 Коменски, Я. (2007) Велика дидактика. УИ „Св. Климент Охридски“, С.

6 Бояджиева, Н. (2016) Изкуство и възпитание. Във: Възпитанието (съдържателни и процесуални измерения). УИ „Св. Климент Охридски“, С.

Принципът за научност е един от основните принципи на обучение в контекста на усвояване на художествената образност, който е свързан с подбор на образователното съдържание, съобразено със съвременното равнище на развитие на науката. Изобразителното изкуство не само възпитава, но и помага да се опознае заобикалящия ни свят. Научната основа на обучението по изобразително изкуство се основава на комплекс от науки, такива като цветознание, перспектива, теория за светлината и сянката, анатомия и др.

Принципът за системност и последователност се състои в прилагането на разнообразни способности за систематично и логично, разделено на определени части учебно съдържание, като новият материал трябва да допълва и уточнява, основавайки се на вече научен от децата учебен материал.

Принципът за достъпност позволява на учителя да се съобрази с нивото на актуалното развитие на всеки ученик и да прецени индивидуалната скорост, с която той придобива нови знания и умения. За да бъде приспособен учебният материал към възрастовите особености на детето е необходимо преподавателят да знае какви знания могат да бъдат усвоени и какви умения могат да бъдат изпълнени от децата.

Принципът за съзнателност и активност е насочен към стимулиране на всяко дете за активно участие при решаването на различни по характер задачи, както и съвместно, групово преодоляване на възникналите проблемни ситуации.

Принципът за връзка между теорията и практиката дава възможност за организиране на разнообразна творческа дейност, съвместима с характера на творческата задача, както и естетическо отношение и формиране на културни взаимоотношения между всички ученици.

Значимостта на *принципа за нагледност* за обучението произтича от същността на познавателния процес, като той способства за самостоятелното анализиране на действителността чрез разнообразни илюстрации, демонстрации, различни нагледни способности, съвременни технологични средства, както и методи за решаване на различни проблемни ситуации.

Методите за усвояване на образността в рамките на изобразителното изкуство се развиват в резултат на изменението на идеите и възгледите, смяната на художествените направления, принципите и подходите на обучение. Още в зората на

човешката цивилизация са се появили изображения на околната действителност и знанието да се рисува винаги е имало огромно значение за човека, служейки като средство в общуването му. Уменията за рисуване на първобитния човек били постигнати чрез подражание и наблюдение. Тогава все още не може да се говори за обучение. По време на неолита изкуството служи за украса на глинени съдове, възникват занаятите и орнаментът започва да играе важна роля в разнообразието и предназначението на керамиката в бита. Започват да възникват и различни методи на обучение – за художника – занаятчия става важно ученикът да усвои неговия занаят, да стане негов помощник, а в бъдеще и да продължи неговото дело. Възниква *канонът*, който е пряко свързан с изобразяването на човешката фигура, като била използвана определена пропорционална система, определяща зависимостта на една част спрямо останалите части. Системата и методите на преподаване били еднакви, като установените канони и правила били съблюдавани строго. Може да се каже, че основен метод по това време е научният метод и научното разбиране на изкуството, т.е. *метод на научното разбиране за изкуството*.

Голяма стойност при обучението по рисуване получава методът, обвързан с *обобщение на формата*, предложен от Дюрер. Анализът на формата и закономерностите за нейното построяване се използват и днес, като се считат за много важни в съвременната методика по изобразително изкуство. Тя дава възможност да се обобщат теоретически натрупания практически опит, да се формулират закони и правила, а чрез методите да се постигне ефективно овладяване на знанията за предметността на околния свят. Докато за развитието на творческото мислене е необходимо да се обърне внимание и на значението на *проблемното обучение*, което може да се реализира чрез: *изследователския метод, евристичния метод и метода на проблемното изложение*. Реализирането на методите на проблемното обучение в учебния процес по изобразително изкуство стимулират учениците към творчески подходи за усвояване на научното знание. За развитието на художественото творчество важна роля имат и специалните нагледни пособия.

Съвременният урок по изобразително изкуство е необходима и неразделна част от процеса на обучение, чрез която се реализират дидактическите принципи и методи, но имайки свои специфични характеристики, като съдържателната му част е свързана с естетическата действителност. Очакваните резултати са насочени към развитие на

творческата дейност и емоционално ценностно отношение, т.е. чрез решаване на творчески задачи се развиват преживяванията, чувствата, социално-нравствените и духовни отношения, както и цялостно формиране и развитие на детската личност.

Общите цели на урока по изобразително изкуство отразяват три взаимно свързани компонента: *познанието*, чрез което се разширяват знанията; *развитието*, което се постига чрез усложняване на съдържанието; *възпитанието*, което формира цялостно отношение. Както всеки учебен предмет, така и предметът Изобразително изкуство трябва да включва в съдържанието си трите компонента на образованието, но в обратна последователност.

Възпитателният аспект намира отражение във великата сила на изкуството да формира нравствени и духовни качества у личността, да стимулира самооценка, самопознание, саморазвитие. Чрез изкуството се развива субективната дейност на ученика, информацията, свързана с възприемането на изкуството рефлектира и участва в активното осмисляне и творческо интерпретиране на действителността.

Развиващият аспект е свързан с личността на детето и неговите сфери и етапи на развитие. Развитието на детето е бавен процес, свързан с голяма времева продължителност в сравнение с процеса на възпитанието и обучението, като е отражение на ефективното организиране на обучението и възпитанието. Уроците по изобразително изкуство дават възможност да се развият: двигателната сфера, мисленето, чувствата, речевите способности и др.

Познавателният аспект е свързан с научаването на всеки ученик да може самостоятелно да достига до определени знания, а чрез формирането на умения и навици децата успешно да изпълняват конкретни дейности.

Учебното съдържание по изобразително изкуство може да бъде разработено чрез *обяснително-илюстративния* и *репродуктивния* метод, като към последния могат да бъдат съотнесени следните методи, които да бъдат използвани в рамките на урока:

. *метод на проблемното изложение*, който е преходен от изпълняване на задачи към творческо отношение на поставения проблем. На определен етап от обучението, когато учещият се все още не е способен да изпълни самостоятелно поставената задача, учителят го насочва към начини за преодоляване на затрудненията, като му

показва различни решения от началото до самия край. Учениците се чрез наблюдение достигат до познавателни стратегии за разрешаване на проблемни ситуации.

- *евристичен метод*, при който учителят с помощта на разнообразни средства изисква постигането на определена творческа цел, без да съобщава или излага предварителна информация за постигането и. Учениците под наблюдението на учителя самостоятелно разсъждават, обсъждат възникналите познавателни задачи, сравняват, анализират, обобщават и изказват изводи, като по този начин формират и затвърждават постигнатите знания.

- *изследователският метод*, при който учениците и учителят формулират задачата, която трябва да бъде решена в конкретно определено учебно време. Дейността на учителя е свързана с управление на процеса, свързан с решаването на конкретния проблем. Учениците самостоятелно достигат до знанията, свързани със задачата, като сравняват вариантите на получените резултати. Учебният процес цели постигане на висока интензивност и повишен интерес от страна на учещите се, а постигнатите знания се отличават с дълбочина и трайност.

Обучението по Изобразително изкуство в училище не осъществява само цели, свързани с естетическото възпитание на децата. Това е само една от основните му функции. Учебното съдържание има и друга насоченост, свързана със оптималната социална интеграция на учениците в заобикалящия ги свят, който е съвкупност от образи, различни по форма, цвят, местоположение, функции. Тази насоченост на учебното съдържание е изключително важна за деца, които до постъпването си в училище са нямали възможност за развитие на богатство от образи поради ограничения в социалната среда, в която са израснали.

Прегледът на учебните програми по Изобразително изкуство за началните класове в българското училище илюстрира една от основните им насочености към формирането на децата чрез развитие на образното им мислене, а именно – адаптиране и социализиране към заобикалящата ги природна и социална действителност. Това подчертава смисълът на обучението по изобразително изкуство не само като развитие на способностите на децата в областта на художественото образование, но и като един от основните пътища за социална интеграция и социално включване в живота на обществото.

Глава 3. РАЗРАБОТВАНЕ И АПРОБИРАНЕ НА КОНЦЕПТУАЛНО-ПРАКСИОЛОГИЧЕН ДИДАКТИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА УСВОЯВАНЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНА ОБРАЗНОСТ

Моделът се основава на концепцията за трайно овладяване на знания, чрез систематично повтаряне на вече наученото. Основава се на факта, че с течение на времето човек губи част от запаметеното и посредством повтаряне на вече усвоеното, през определени интервали от време, учещият се затвърждава придобитите знания. Главната цел е **не механично запаметяване на определен обем от информация, а усвояване на представената гледна точка и иновативно, творчески осмислено и обогатено, личностно пречупено и изявено отношение по темата**, т.е. представяне на нова гледна точка, различна от моментно-представените (досегашни) отправни концепции.

В самото начало за отправна точка се взема това, което се знае за тема (*A*), както до настоящия момент, така и в хронологичната последователност. Характерен за този етап е информационният характер и последователността от събития, т.е. учителят запознава учениците с проблематиката относно тема (*A*).

Пример: В началото на учебната година, учителят разглежда темата (натюрморт) и се спира подробно върху това как се изобразяват предметите (плодове, зеленчуци, птици, геометрични фигури и т.н.) посредством ахроматичните цветове, т.е. черно, бяло и сиво. Обръща се внимание на нюансите, различните техники (графика, туш, молив и др.). Акцент се поставя върху градацията между черното и бялото, както и различните техники и похвати. Учениците изпълняват съвместно поставените задачи от учителя, като се стремят да се придържат стриктно, без отклонение, към поредността от стъпки за достигането на изпълнението на поставената задача.

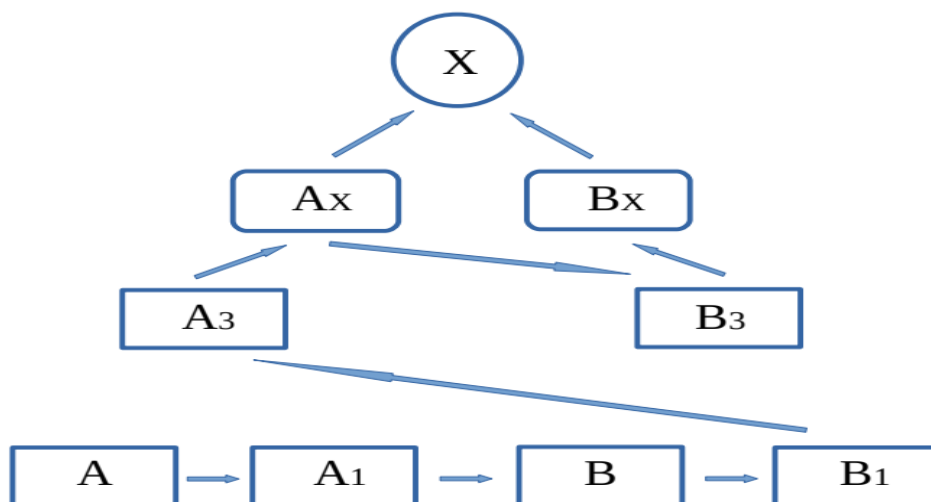
Следващият етап се характеризира с преминаването на по-сложно ниво по отношение на тема (*A*), като се повтаря организационният характер на представянето ѝ. Разликата се състои в преминаването на по-високо ниво на знания, като съществен момент е това, че те са свързани с тема (*A*), но са представяни в друга посока от разглежданата информация до този момент. Важното тук е да се усъвършенствуват знанията, но да се предостави времеви интервал на учениците, така че те „да забравят“

вече наученото. Целта е по посока на затвърждаване на наученото чрез повторение на „вече забравеното“ след определен интервал от време, т.е. научават, „забравят“, научават нещо ново, след което се завръщат посредством упражнения към „забравеното“. По този начин те възобновяват и затвърждават предишните знания и умения.

Пример: Учителят продължава разглеждането на темата (натюрморт), но акцент се поставя върху пълнотата на цветовото изразяване, както и техническите средства за изпълнение. В края на предвидените часове за този раздел, учителят се връща към „позабравеното“ от предишната тема, включвайки задача за упражнение с главен акцент творчество, т.е. децата трябва да си припомнят вече изпълнените задачи, но се опитват свободно и по нов начин (не изпълнен до този момент) да интерпретират задачата. Така те си припомнят изученото и се опитват да го пресъздават по свой начин. Това за тях се превръща в увлекателна и забавна задача. Работейки по двойки или по групи допълнително биват увлечени в своето занимание и развиват умения за работа в екип.

Непосредствено след изпълнението на заданието, учениците се завръщат към основната тема и продължават да изпълняват зададените упражнения. Редуването на описани (стъпка по стъпка) задачи със свободно интерпретирани (творчески погледнати) упражнения, дава възможност на децата да коригират възможни неразбирания по отношение на материала, както и да почувстват свободата от изява и представяне на своя гледна точка.

След завършване на поставените задачи, учителят прави обобщение на взетия материал и дава думата на децата да изразят своето мнение, впечатление, това което ги



е заинтригувало и т.н.

Следващият етап от модела е сходен с предишния, но обогатен по отношение на творческите задачи, свързани с по-рано изучено учебно съдържание.

Блок	Дейност на учителя	Дейност на ученика	Очакван резултат
А	Запознаване и разясняване на фактическа информация, свързана с изучавания обект (предмет).	Изобразяват и изпълняват задачите, поставени от учителя, според изискванията като се придържат към поставения алгоритъм.	Усвояване на принципите и методите, необходими за изпълнението на поставените задачи.
А1	Резюмира, интерпретира, групира, класифицира и систематизира обект А, но по нов начин.	Стриктно се придържат към алгоритъма на поставените задачи.	Използване на познатата информация за цялостно решаване на поставените задачи.
В	$V=A$	$V=A$	$V=A$
В1	$V1=A1$	$V1=A1$	$V1=A1$
А3	Стимулиране към творческа дейност.	Творческо приложение на уменията и знанията, водещи до качествено нов продукт.	Конструира, комбинира, планира, организира, трансформира.
АХ	Стимулира към иновативно творчество.	Индивидуално, творческо, иновативно решение, съдържащо и обединяващо А и А1 в изцяло ново АХ	Ново АХ, съдържащо в себе си А и А1.
В3	$V3=A3$	$V3=A3$	$V3=A3$

BX	$BX=AX$	$BX=AX$	$BX=AX$
X	Формулиране на критерии и съждения, обединяващи придобитите знания и умения, касаещи обектите А и В.	Обсъжда, коментира, оценява, обединява обектите А и В, след това създава нов обект X, съдържащ компоненти на А и В.	Изцяло нов обект X.

Този модел има и ограничения по отношение на времето за усвояването на знанията, уменията и навиците (необходимо е да се отдели повече време), но въпреки това закрепването, затвърждаването и усвояването на учебното съдържание е по-трайно, като упражненията се превръщат в интригуващи и по-интересни за учениците (поради възможността за свободна собствена интерпретация), а работата по двойки или в екипи изгражда социални умения у подрастващите, които ще са им необходими за бъдещото им развитие.

Проектиране и провеждане на изследването

Постановка на проблема

Знанията имат социална значимост в обществото. Социализацията на индивида започва от най-ранна детска възраст с усвояването на определени знания, умения и навици. Те са необходимост за изпълнението на конкретни задачи, като повторението има своята специална роля в процеса на усвояване на предадения чрез обучението опит, чрез което индивидът се интегрира в културата на обществото. За личностната и обществената реализация на индивида ефективното използване на усвоените знания и умения има изключително значение, особено по отношение на адаптацията към предизвикателствата на бързо променящата се действителност.

Още от първи клас на началния етап на основната образователна степен учениците са изправени пред необходимостта да усвояват определени знания, умения и навици, които ще им позволят по-лесното приспособяване към социалния живот. Реализацията на личността в обществото е възможна благодарение на знания, необходими за свят, в който иновациите са реалността. Нетрадиционността в процеса

на обучение създава условия за проява на творческия потенциал на учениците, които да могат да постигат иновативни решения на поставяни задачи.

Именно поради тази причина е важно творчеството да има своето достойно място още в началния етап на основната образователна степен, който е важен с оглед изграждането на умения за креативно и творчески ориентирано мислене.

В настоящия дисертационен труд като целева група са избрани ученици от 1. до 4. клас на начален етап. Изборът е свързан с факта, че в началните класове се поставя основата при усвояването на знания, умения и навици. Поради тази причина е важно те да се изградят по ефективен и благоприятен за учениците начин. В тази връзка в теоретичната част на дисертационния труд е разгледана възможността за по-ефективно овладяване на знанията с цел тяхното затвърждаване, като същевременно следва да се провери как този процес протича на практика. Именно осъществяването на приемственост между теорията и практиката, дава основание да се реализират задачите и целите на представения концептуално-праксиологичен модел. Направеният теоретичен обзор представя основите на възможността за провеждането на емпирично изследване, което да даде отговор на въпроси, свързани с подобряване на ефективността на процеса на обучение.

Необходимо е да се подчертае, че както предварителното проучване, така и експерименталното изследване са проведени в естествена учебно-възпитателна среда. Всички участници (преки или косвени) предварително са запознати с целите на експерименталното изследване, като са информирани, че резултатите ще се използват единствено за научни цели на дисертационния труд. Във връзка със ЗЗЛД (Закон за защита на личните данни) в дисертацията не са представени имена както на учители, така и на ученици.

Частичен дидактически експеримент

Дидактическият експеримент се извършва с цел да се провери достоверността на хипотезата. Като изследователски метод се характеризира с това, че се организира целенасочено въздействие върху определен обект на изследване (група ученици), като резултат от това въздействие се отчита чрез анализи, изводи, оценка. Процеса на изграждане на експеримента преминава през етапи като:

- *изграждане на хипотеза* – която да бъде проверена чрез организирано обучение, проведено с експериментална група и специално разработен обучителен модел;
- *проверка на хипотезата* – осъществява се чрез диагностициране на учениците след провеждане на обучението, както и анализ на постигнатите резултати;
- *прилагане на система от методи* – включените в обучителния модел теми се разглеждат с помощта на дискусия, дебат, разказ, обяснение, упражнение, опщрение;
- *анализ на получените резултати* – заключителен анализ с цел потвърждаване на хипотезата, както и изводи и препоръки, които да послужат за практическо реализиране на концепцията.

Частичен дидактически експеримент

Изследването е проведено в средно училище в град София. През месец януари, както и през февруари, 2020 година започна прилагането на експерименталния праксиологичен модел.

Контролна група, 1. „а“ клас

ТЕМА 17. ОБРАЗИ ОТ ФИГУРИ. *Апликирани форми*
 Богатството на образите. Образи и форми. Материали и пособия

Избрах 1. „а“ клас (контролна група) и се спрях на 17. тема „Образи от фигури“ със следните основни акценти: богатство на образите, образи и форми, материали и пособия.

Структура на учебното съдържание – предметна и проектна

Вид на урока – усвояване на нови знания и умения.

Цели на урока:

- *Образователни* – усвояване на разнообразни начини за обработка на хартията при изграждане на обемна апликация;
- *Възпитателни* – развиване на способността за аналитичен разбор на предмети и обекти и разчленяването им на основни съставни единици;

- *Развиващи* – усъвършенстване на способността за обобщено изобразяване на образи чрез привеждането им до конкретни геометрични форми.

Задачи на урока:

1. Назовава най-важни визуални особености на обекти и форми;
2. Асоциира образи на обекти по общи визуални белези;
3. Интерпретира най-важни визуални особености на обекти и форми.

Вид изобразителна дейност – създаване и изрязване на геометрични форми.

Методи и средства на обучение – беседа, разказ, демонстрация, самостоятелна работа, илюстрации, картон, молив, ножица, линия за чертане.

Ход на урока:

Организация на класа за работа – поздравяване на класа, присъствена проверка на учениците, проверка на материалите за работа, осигуряване на творческа атмосфера.

Съобщаване на темата – образи и форми.

Учениците от 1. „а“ клас бяха въведени в темата на урока със задача за разпознаване и оприличаване на близки и далечни предмети, които съществуват в околната среда и са познати за децата. Наблюдаваше се видима способност, от страна на децата, да анализират обектите и предметите по общи визуални белези. Подобни дейности благоприятстват създаването на нагласа за изобразителна дейност. Учителката отправи въпрос към учениците „Кои са детайлите на цялата форма?“, като по този начин тя се стремеше да представи информация за частно и общо. Така и учениците разискваха детайлите на показаните от нея предмети. А чрез въпроса „Можете ли да посочите детайлите на посочени от Вас предмети?“ тя подкани децата да упражнят информацията, касаеща връзката и зависимостта между частно и общо.

Мотивация на учениците за работа – чрез въпроси се коментират и определят изобразителните дейности и задачи на урока:

„Познавате ли кубчето на Рубик?“, „Монетата каква форма има?“, „Хвърчилото наподобява ли триъгълника?“

Разработване на предвиденото учебно съдържание:

Определят се логическите операции, които могат да се използват за постигане на най-обща представа за процеса на работа, както и дейностите на учителя и дейностите на учениците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Дефинира новите понятия.	Записват дефинициите на новите понятия.
Представя техниките за апликация, как да използват оригами и танграми.	Слушат внимателно, а при необходимост записват.
Съпоставя различните техники.	Слушат внимателно.
Дава напътствия как децата да работят с учебните пособия.	Слушат внимателно.
Подканва децата да се подготвят за работа.	Подготвят се за работа.

След като са разгледали различни предмети учителката запознава учениците с техниките на апликация, оригами и танграми (вид пъзел, който има седем геометрични части). От цветната хартия децата изрязват различни форми, като учителят обръща специално внимание на възможностите за апликиране. След представянето на различните техники се прави и съпоставка между тях, като се обръща особено внимание на фигурите. При използването на танграмите учениците се опитват да съобразят стилистиката на образците, като се стремят стилизираните образи да приличат на избраните животни.

Затвърждаване на разработваното образователно съдържание:

Представят се разнообразни упражнения, които подпомагат прилагането и затвърждаването на знанията, уменията и навиците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Показва разнообразни начини за прегъване на хартиения лист.	Наблюдават действията на учителя.

Дава задача на децата да се упражнят да обработват хартиеният лист.	Прегъват хартиения лист по различни начини.
Показва снимки на животни и обекти като образци за работа.	Наблюдават представените образци.
Демонстрира как децата да изпълнят правилно поставените задачи	Повтарят действията, които учителката извършва и се стремят да ги направят по най-добрият начин.

След като оцветят и изрежат танграмите учениците започват групирането на отделните елементи, като се стремят получените стилизирани образи да съвпадат с категорията животни представена от педагога. При представеното животно коте децата се опитваха да подредят отделните геометрични фигури в група, която да оприличава стилизирана котка, а оригамата котешка глава. При представен образец къщичка – елементите на танграма трябва да бъдат подредени във формата на къща, а оригамата покрив. По време на работата учителката обърна внимание, че и при танграмите и оригамите се започва, в повечето случаи, от квадратен лист хартия, което е и сходство. Като разлика беше посочено, че при оригамите хартиеният лист е цял, а чрез серия от прегъвания се постига желаната форма. То при танграмите листът се разчертава, след което се изрязват разчертаните геометрични фигури, така че да се получат точно седем елемента с определена големина и форма, а от тях чрез преместване, един спрямо друг, се постига желана стилизирана форма. Пред всички деца учителката показва няколко начина за прегъване на хартиения лист, като ги подканва да си отворят учебниците и да погледнат представените схеми. Децата започват да повтарят действията, видени от госпожата, като се стремят да получат ветрило, т.е. прегъват последователно напред-назад с помощта на линейка хартиения лист, а с помощта на молива си помагат при притискането на сгъванията. Представени са допълнителни варианта, като се цели да се предостави на децата по-голям ресурс от различни варианти за композиции.

Изводи и обобщения – провежда се заключителна беседа, в която се резюмира новата информация, свързана с оригамите и танграмите, както и закономерностите и алгоритъмът на работа.

Поставяне на задачи за домашна работа – всяко дете в дома си или в занималнята да направи по избор оригама и да я представи пред всички в следващия час.

Експериментална група, 1. „б“ клас

ТЕМА 17. ОБРАЗИ ОТ ФИГУРИ. Апликирани форми

Богатството на образите. Образи и форми. Материали и пособия

Реализирането на експеримента продължава с ученици от 1. „б“ клас като експериментална група.

Избрах 17. тема „Образи от фигури“ със следните основни акценти: богатство на образите, образи и форми, материали и пособия.

Структура на учебното съдържание – предметна и проектна

Вид на урока – усвояване на нови знания и умения.

Цели на урока:

- *Образователни* – развиване на способност за аналитичен разбор на предмети и обекти; изграждане на теоретически и практически знания и умения за обработка на хартия; умения за анализ и синтез.

- *Възпитателни* – изграждане на способност за обобщено изграждане на образи чрез привеждането им до конкретни геометрични форми, както и търсене на сходства и различия; умения за аналитичен разбор на обекти и предмети.

- *Развиващи* – развиване на емоционално-естетическо отношение към обекти и предмети.

Задачи на урока:

- *Образователни:*

1. Възприемане на знания за изграждане на геометрични форми; възприемане на знания за работа с ахроматичните цветове.

2. Усвояване на умения за работа с разнообразни средства за обработка и изрязване на хартия; усвояване на умения за работа с ахроматичните цветове.

3. Усвояване на знания и умения за работа с ахроматични (бяло, сиво и черно) геометрични фигури.

- *Възпитателни:*

1. Интерпретира най-важни визуални особености на обекти и форми.
2. Формиране на естетическо отношение към силует и форма.
3. Представяне на собствено отношение и самостоятелност към дейността; активна позиция към темата.

Вид изобразителна дейност – създаване и изрязване на геометрични форми.

Методи и средства на обучение – беседа, разказ, демонстрация, самостоятелна работа.

Избор на форми на работа – фронтална форма на обучение (комуникацията е насочена към целия клас); всеки ученик работи индивидуално.

Средства на обучение – илюстрации, картон, молив, ножица, линия за чертане.

Основни понятия: форма, силует.

Водещи идеи (информационно ядро) – Възможност за индивидуална творческа изява; мястото на ахроматичните цветове в цветовата гама; конструкция на формата.

Материали и пособия – бял, сив и черен картон; молив; правоъгълна линия; гумичка за триене; ножица.

Техника – чертеж и рязане.

Очаквани резултати:

- *Знания* – да разпознава различните геометрични форми, да различава ахроматичните от хроматичните цветове, да назовава характерни визуални особености на формите.

- *Умения* – да използва разнообразни средства за изрязване на хартия, да използват ахроматичните цветове, да отразява визуални особености на формите в изобразителна дейност (художествено конструиране).

Предварителна подготовка за урока:

Дейност на учителя – осигуряване на необходимата информация за постигане на положителен резултат при осъществяване на поставената задача; поставяне на указания и разяснение на задачите; записване темата на дъската.

Дейност на учениците – запознаване с геометричните фигури, – използване на основни геометрични фигури при създаване на образи; прилагане на отношения по-малко и повече в изобразителната дейност, – при боравене с инструменти за изрязване.

Ход на урока:

Организация на класа за работа – поздравяване на класа, присъствена проверка на учениците, проверка на материалите за работа, осигуряване на творческа атмосфера.

Актуализация на стари знания и сетивен опит – използва се метод „беседа“ с въпроси за геометричните форми, както и тяхното разпознаване и различаване от други форми и обекти.

„Какво е специфичното при геометричните фигури?“, „Какви промени може да бъдат наблюдавани в природата?“, „Има ли природни обекти, които да наподобяват геометрични фигури?“.

Съобщаване на темата – образи и форми.

Цел на урока – анализ на предмети и обекти и привеждането им до конкретни геометрични форми; композиционни решения с ахроматични цветове; групиране на геометричните форми в други композиционни групи.

Задачи на урока – изграждане на геометрични фигури; изрязване на създадените геометрични форми; композиционно подреждане на изрязаните форми.

Въвеждането в темата започна с представяне на исторически факти, свързани с материалите за рисуване, както и използването на въглена в древността като основен изобразителен материал. Разгледана беше разликата между въглен, креда и молив, както и бяха разказани любопитни истории, които предизвикаха интерес у учениците като например откъде произлиза хартията и как е направена. Методът разказ беше трансформиран в дискусия относно начина, по който изглеждат предметите в действителността, като беше наблегнато на триизмерните обекти и как те изглеждат,

когато са изобразявани като двумерни обекти върху конкретна повърхност. Постепенно насочих децата към темата за простите форми, а от там – към геометричните фигури. Разгледахме приликите и разликите, общите визуални белези, както и техните отношения.

Мотивация на учениците за работа – чрез въпроси се коментират и определят изобразителните дейности и задачи на урока:

„Как е създаден моливът?“

Отговорите им бяха разнообразни, като повечето от тях отразяваха знанията им до този момент, но активността и интересът към темата беше видим. Разказах любопитни факти за произхода на различните материали за рисуване и останаха изненадани, когато разбраха, че моливът се състои от смес на гипс и графит.

Разработване на предвиденото учебно съдържание:

Определят се логическите операции, които могат да се използват за постигане на най-обща представа за процеса на работа, както и дейностите на учителя и дейностите на учениците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Дефинира новите понятия.	Записват дефинициите на новите понятия.
Поставя задача да начертаят различни по големина и форма геометрични фигури.	Чертаят различни по големина и форма геометрични фигури.
Поставя задача да изрежат начертаните фигури.	Изрязват начертаните фигури.
Поставя задача да групират получените картончета.	Групират по цвят, големина и форма изрязаните картончета.

След като децата бяха въведени в темата, поставих задача да начертаят, върху белия, сивия и черния картон, с помощта на молив и правоъгълна линия, различни по големина и форма геометрични фигури (триъгълник, квадрат, окръжност и др.). С

помощта на ножица учениците изрязаха по очертанията различните геометрични фигури и ги подредиха в няколко купчинки. Така те разполагаха с множество разнородни геометрични фигури, но различни по големина, цвят и форма.

Затвърждаване на разработваното образователно съдържание:

Представят се разнообразни упражнения, които подпомагат прилагането и затвърждаването на знанията, уменията и навиците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Поставя задача за подреждане на получените фигури в определена закономерност.	Подреждат картончетата в някаква последователност.
Поставя задача за подреждане на картончетата по определени признаци и категории.	Подреждат картончетата в групи, които са класифицирани по определени признаци и критерии.
Поставя задача за свободно интерпретиране на фигурите.	Коментират и свободно интерпретират формите.

На втория етап от задачата децата започнаха да поставят картончетата от изрязаните фигури, върху свободно място, като редяха формите първоначално в хаотичен и случаен ред, а след това им беше поставена задача да ги подредят в определен ред и последователност, т. е. от хаоса и случайността се опитваха да открият и създадат някаква подреденост. След подреждането на геометричните фигури в редици, учениците се опитаха да групират картончетата по определени признаци и категории, като целта беше да създадат по-сложни конфигурации. През останалото време децата коментираха и подреждаха различните картончета и неусетно се заиграха. Малко преди края на занятиято направихме цялостно обобщение, почистиха работните си места и всяко дете си прибра своите картончета.

Изводи и обобщения – провежда се заключителна беседа, в която се резюмира новата информация, закономерностите и алгоритъмът на работа.

Преценка на работата през часа:

- *съдържателна* – успешно проведена работа.
- *работа на учениците* – съзнателно отношение към поставените задачи, отлична дисциплина, самостоятелност при изпълнение на поставените задачи.
- *постижения* – постигнато беше разбиране на значението на конкретна геометрична форма, както и нейното място в околното пространство.

Поставяне на задачи за домашна работа – да помислят и да създадат разнообразни геометрични комбинации, които да могат да бъдат подредени и групирани като други геометрични форми.

Контролна група, 2. „а“ клас

ТЕМА 16. В АТЕЛИЕТО НА ТВОРЕЦА. Групов проект – I част

Дидактическият експеримент продължава с наблюдение на урок по изобразително изкуство с ученици от 2. „а“ клас като контролна група с16. тема „В ателието на твореца“ със следните основни акценти: Образи и форми. Професията на художника. Изобразителни техники.

Структура на учебното съдържание – предметна и проектна

Вид на урока – усвояване на нови знания и умения.

Цели на урока:

- *Образователни* – формиране на представи за сходствата между професията на художника и други творчески професии, както и открояване на специфичните им особености;

- *Възпитателни* – запознаване с обстановката, материалите и пособията, с които си служат майсторите от други творчески професии – сценографи на декори и кукли, шивачи и др.;

- *Развиващи* – разбиране предназначението на ателието като специално помещение, в което работят различни творци.

Задачи на урока:

- *Образователни:* Пресъздава особености на различни фигурални образи.

- *Възпитателни:* Познава изобразителни техники за рисуване, моделиране, апликиране, гравирание и конструиране.

Вид изобразителна дейност – създава и пресъздава особености на различни фигурални образи.

Методи и средства на обучение – беседа, разказ, анализ, работа с учебни материали, демонстрация, самостоятелна работа, илюстрации, картон, молив.

Избор на форми на работа –групова работа (екипна творческа дейност); всеки ученик работи индивидуално.

Основни понятия: ателие, куклен театър, театрални кукли и костюми.

Предварителна подготовка за урока:

Дейност на учителя – осигуряване на необходимата информация за постигане на положителен резултат при осъществяване на поставената задача; поставяне на указания и разяснение на задачите; записване темата на дъската.

Дейност на учениците – запознаване с темата на урока, изпълняване на поставените задачи.

Ход на урока:

Организация на класа за работа – поздравяване на класа, присъствена проверка на учениците, проверка на материалите за работа, осигуряване на творческа атмосфера.

Съобщаване на темата – В ателието на твореца

В началото на урока учителката зададе въпроси на учениците – „Какви са професиите на Вашите родители?“, „Кои от тях са творчески?“. Вниманието на децата беше насочено към различните професии, като госпожата започна да изброява творческите професии, като същевременно припомняше защо се определят като творчески. След това беседата беше насочена към характерните черти и по-специално към това, че работата се извършва в специално пригодени места, които наричаме – работилници. След което започнаха коментари за спецификата на обстановката и различните инструменти, с които работят художниците, фотографите, шивачите, обущарите и др. Изведени и обяснени бяха понятията „майстор“ и „ателие“, като учителката ги записа на дъската.

Мотивация на учениците за работа – чрез въпроси се коментират и определят изобразителните дейности и задачи на урока:

„Кои театрални постановки сте гледали?“, „Можете ли да си спомните техните главни герои?“.

Разработване на предвиденото учебно съдържание :

Определят се логическите операции, които могат да се използват за постигане на най-обща представа за процеса на работа, както и дейностите на учителя и дейностите на учениците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Дефинира новите понятия.	Записват дефинициите на новите понятия.
Учителката подканва децата да си отворят учебниците.	Учениците отварят учебниците си на темата на урока.
Учителката разяснява темата и включва мултимедията.	Учениците слушат и гледат внимателно.
Учителката представя снимков материал.	Учениците наблюдават илюстрациите.

Учителката подкани децата да си отворят учебниците и да погледнат илюстрациите, като акцентът е върху театралното ателие с различните театрални декори и кукли. Съпоставена беше работата на скулптора и майстора на кукли, като беше разисквана разликата в техните ателиета. След това учителката включи проектора и представи на децата различни видове театрални кукли: кукли великани, кукли марионетки, кукли, които се поставят на ръцете, кукли маски, както бяха представени различни костюми и различни декори.

Затвърждаване на разработваното образователно съдържание:

Представят се разнообразни упражнения, които подпомагат прилагането и затвърждаването на знанията, уменията и навиците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>

Разделя класа на групи.	Учениците се разделят на групи.
Прочита приказката.	Слушат внимателно.
Разяснява задачата, която трябва да бъде изпълнена.	Работят по дадената задача.

Учителката раздели децата на две групи и започна да чете приказката „Принцесата и граховото зърно“. След прочитането на приказката тя даде указания за творческата дейност, която е необходимо да се осъществи. Децата отвориха своите учебници и разгледаха схемата със стъпките и начина, по който трябва да изработят персонажи на героите. Докато учениците изучаваха схемите учителката изтъкна, че проектирането и изработването на куклите е първият етап от самостоятелната проектна дейност. Допълни също, че е необходимо образите на персонажите на куклите да бъдат човешки фигури.

Докато децата работеха по своите проекти тя отбеляза, че работата по темата ще продължи и следващия час, в който ще бъдат изработени декорите към избраната приказка.

Изводи и обобщения – провежда се заключителна беседа, в която се резюмира новата информация, закономерностите и алгоритъмът на работа.

Поставяне на задачи за домашна работа – необходимо е да се довърши, това което е започнато в часа по изобразително изкуство и да бъде представено следващият път.

Децата почистиха работните си места и всяко дете си прибра своя проект на театрален герой.

Експериментална група, 2. „б“ клас

ТЕМА 16. В АТЕЛИЕТО НА ТВОРЕЦА. *Групов проект – I част*

Влязох във втори „б“ клас, за да продължа провеждането на експеримента и избрах 16. тема „В ателието на твореца“ със следните основни акценти: Образи и форми. Професията на художника. Изобразителни техники.

Структура на учебното съдържание – предметна и проектна

Вид на урока – усвояване на нови знания и умения.

Цели на урока:

- *Образователни* – формиране на представи за сходствата между професията на художника и други творчески професии, както и открояване на специфичните им особености;

- *Възпитателни* – запознаване с обстановката, материалите и пособията, с които си служат майсторите от други творчески професии – сценографи на декори и кукли, шивачи и др.;

- *Развиващи* – разбиране предназначението на ателието като специално помещение, в което работят различни творци.

Задачи на урока:

- *Образователни:* Пресъздава особености на различни фигурални образи.

- *Възпитателни:* Познава изобразителни техники за рисуване, моделиране, апликиране, гравирание и конструиране.

Вид изобразителна дейност – създава и пресъздава особености на различни фигурални образи.

Методи и средства на обучение – беседа, разказ, анализ, работа с учебни материали, демонстрация, самостоятелна работа, илюстрации, картон, молив.

Избор на форми на работа –групова работа (екипна творческа дейност); всеки ученик работи индивидуално.

Основни понятия: форма, силует.

Материали и пособия – бял, сив и черен картон; молив; правоъгълна линия; гумичка за триене; ножица.

Техника – смесена.

Предварителна подготовка за урока:

Дейност на учителя – осигуряване на необходимата информация за постигане на положителен резултат при осъществяване на поставената задача; поставяне на указания и разяснение на задачите; записване темата на дъската.

Дейност на учениците – запознаване с темата на урока.

Ход на урока:

Организация на класа за работа – поздравяване на класа, присъствена проверка на учениците, проверка на материалите за работа, осигуряване на творческа атмосфера.

Актуализация на стари знания и сетивен опит – използва се метод „беседа“ с въпроси за приказни герои, както и тяхното разпознаване и различаване от други човешки фигури.

„Какво е специфичното при приказните герои?“, „Какви промени може да бъдат направени с облеклото им?“, „Имат ли характерни черти, които ги отличават от обикновените хора?“.

Съобщаване на темата – В ателието на твореца.

Въвеждането в темата започна с представяне на исторически факти, свързани с материалите за създаването на театралните кукли, както и създаването на фантазни герои. Обясних на учениците, че чрез преувеличаване и видоизменение на определени части от човешката фигура може да се постигне добър резултат при създаването на приказен герой, а добавянето на допълнителни елементи, които не са присъщи за хората ще превърнат фигурата в измислен герой. Разговаряхме до каква степен може да се променят образите и кои части на тялото трябва да се запазят. Използвах нагледни материали (снимки и илюстрации) на различни приказни герои в разясняването на приликите и разликите помежду им. Коментирахме по какво се отличават „добрите“ от „лошите“ приказни герои, като след това прочетох приказката „Принцесата и граховото зърно“.

Мотивация на учениците за работа – чрез въпроси се коментират и определят изобразителните дейности и задачи на урока:

„Какво е характерно за измислените герои?“

Разработване на предвиденото учебно съдържание :

Определят се логическите операции, които могат да се използват за постигане на най-обща представа за процеса на работа, както и дейностите на учителя и дейностите на учениците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Дефинира новите понятия.	Записват дефинициите на новите понятия.
Поставя задача да създадат свой герой.	Правят проект на приказен герой.
Дава напътствия за конструкция на формата.	Конструират различни форми.
Представя нова информация.	Слушат внимателно.

След като учениците от 2. „б“ клас бяха въведени в темата, поставих задача да моделират своя любим герой, а след това да деформират някои части от тялото. Докато учениците работеха по изпълнението на задачата им разказах за различните творчески професии, като обърнах внимание на помещенията в които творят. Те ми зададоха въпроса „Снимането творческа дейност ли е?“, а аз се възползвах от въпроса и разказах любопитни факти, касаещи фотографията като това, че първият фотоапарат е голяма тъмна стая с малък процеп в стената и се нарича „камера-обскура“.

Затвърждаване на разработваното образователно съдържание:

Представят се разнообразни упражнения, които подпомагат прилагането и затвърждаването на знанията, уменията и навиците.

<i>Дейност на учителя</i>	<i>Дейности на учениците</i>
Разяснява техниките за конструиране на формата.	Слушат внимателно.
Поставя задача за подреждане на геометрични форми в сложни конструкции.	Изпълняват поставената задача. Подреждат геометричните форми в групи.

На втория етап от задачата учениците трябваше да се опитат да преобразуват своя герой в геометрично изпълнен, т. е. да го създадат от геометрични форми. За

целта направих връзка с конструкторите „LEGO“ и възможностите да се създават форми посредством блокчета. Повечето деца бяха заинтригувани от идеята, че могат да създадат образи чрез геометрични форми, а аз им обясних, че най-лесно това може да бъде осъществено чрез обобщение и минимизиране на подробностите във формата.

Изводи и обобщения – провежда се заключителна беседа, в която се резюмира новата информация, закономерностите и алгоритъмът на работа.

Преценка на работата през часа:

- *съдържателна* – успешно проведена работа.
- *работа на учениците* – съзнателно отношение към поставените задачи, отлична дисциплина, самостоятелност при изпълнение на поставените задачи.
- *постижения* – постигнато беше разбиране на значението на формата, както и възможностите за нейната промяна.

Поставяне на задачи за домашна работа – да довършат започнатото в клас.

След провеждането на урока в България беше обявено извънредно положение поради пандемията с COVID-19 и експериментът с учениците беше преустановен. В така усложнената обстановка не можеше да се продължи с възобновяване на експерименталната работа, тъй като училищата бяха затворени, а учениците започнаха електронно обучение от разстояние и бях принуден да се насоча да проведе изследване със студентите, на които водех упражнения в дистанционна форма в този момент.

Резултати от прилагането на концептуално-праксиологичния дидактически модел чрез осъществено емпирично изследване със студенти

Емпиричното изследване за прилагане на концептуално-праксиологичния дидактически модел беше проведено през платформата „Мудъл“ в рамките на обучението по учебната дисциплина Дидактика, през летния семестър на учебната 2019/2020 година.

Основна детерминанта на начина на провеждане на изследването бе извънредната епидемична ситуация, в резултат от която обучението на студентите се осъществяваше в онлайн среда. Наложих се съобразяване с възможностите, които

предоставя платформата „Мудъл“, използвана от СУ „Св. Климент Охридски“ за онлайн обучение.

На студентите бяха поставени задачи, които трябваше да изпълнят чрез дейността „Задание“ в платформата за обучение Мудъл. Те трябваше да се поставят в ролята на учител, който трябва да организира учебни дейности за децата в контекста на концептуално-праксиологичния модел дидактически модел за усвояване на художествена образност.

На базата на видеоматериал – урок по изобразително изкуство, който те можеха да наблюдават онлайн, им бяха поставени 4 задачи под формата на отделни въпроси, които те трябваше да изпълнят, като качат готовите резултати отново с платформата Мудъл. За целта бе подготвена Инструкция, качена в платформата Мудъл /Приложение №1/.

Освен това, за студентите бяха подготвени три ресурса, които трябваше да прочетат, преди да започнат изпълнението на задачите. Първият – Текст №1, представя същността и основни характеристики на праксиологията /Приложение №2/, вторият – Текст №1а – примерният праксиологичен модел /Приложение №3/ и третият – Текст №2, представящ ролята на обучението за развитие на образното мислене на учениците /1. – 4. клас/ /Приложение №4/.

Извадката включва 142 студенти от Факултета по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св. Климент Охридски“, редовно обучение, от специалностите :

- Предучилищна и начална училищна педагогика /83 студенти/.
- Физическо възпитание и спорт /30 студенти/;
- Социална педагогика /29 студенти/;

Следва представяне на резултатите от изпълнените задачи и техния количествен и качествен анализ.

Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №1: „Откривате ли моменти от примерния праксиологичен модел /Текст №1а/ в дейността на учителя във видео материала?“

След извършен анализ на отговорите на студентите на въпрос №1: „Откривате ли моменти от примерния праксиологичен модел в дейността на учителя във видео материала?“, посочените мнения бяха разпределени в няколко групи. Мнозинството от студентите (92%) отговарят положително на поставения въпрос, като смятат прилагането на праксиологичния модел за особено подходящ при затвърждаване на знания от предходно изучен материал.

Таблица № 1: Разпределение на отговорите на **Въпрос №1**, дадени от изследваните студенти от специалност ПНУП.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	78	94
Не	0	0
Не е по темата	3	4
Неясен отговор	2	2

Таблица № 2: Разпределение на отговорите на **Въпрос №1**, дадени от изследваните студенти от специалност ФВС.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	28	94
Не	0	0
Не е по темата	1	3
Неясен отговор	1	3

Таблица № 3: Разпределение на отговорите на **Въпрос №1**, дадени от изследваните студенти от специалност Социална педагогика.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	25	86
Не	0	0
Не е по темата	0	0
Неясен отговор	4	14

Таблица № 4: Разпределение на отговорите на **Въпрос №1**, дадени от всички изследвани студенти.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	131	92
Не	0	0
Не е по темата	4	3
Неясен отговор	7	5

В цитата: „Откривам моменти от примерния праксиологичен модел в дейността на учителя, защото знанията не се запаметяват механично, а децата могат да ги усвоят и разберат като представят нова гледна точка.“ се откроява идеята за разкриване и развиване на творчеството у децата като фундамент на новаторство и креативност. Повечето от студентите отчитат значимостта на прилагането на иновации в обучението и смятат, че знанията не бива да се заучават механично, а чрез различни игрови методи, като под игрови те влагат смисъл и на забавни, чрез които може да се повиши степента на усвояване на новия материал.

Студентите са въодушевени от идеята за повишаване на ефективността на учебния процес, както и възможността за активиране на дейността на ученика, като по този начин се стимулира и неговата самостоятелност. Отчитайки общата пасивност на ученика в училище, студентите са на мнение, че е необходимо да се възпитава още от най-ранна детска възраст способността за взимане на самостоятелни решения, а тази самостоятелност не идва от самосебе си, затова е необходимо да се формират подобни качества още в начален етап на основната образователна степен.

В начален етап на основната образователна степен децата усвояват по-лесно визуалната информация, чрез образите те осмислят математиката, започват да четат и пишат и постепенно преминават от нагледно мислене към абстрактно. Високото натоварване при усвояването на нови знания може да доведе до отклонения, свързани със зрението и двигателната активност, както и да намали способността за концентрация, в резултат от което учениците се уморяват и не винаги правилно разбират поставените задачи, а понякога се нарушава и дисциплината в час. Децата искат не само да научават нещо ново, но да се почувстват справящи се и успешни в предизвикателствата, които те срещат по пътя на новото знание.

Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос № 2: Бихте ли се възползвали от примерния праксиологичен модел, ако бяхте учител, за да създадете среда за по-лесно усвояване на учебен материал, ако отговорът е ДА, можете ли да дадете пример как бихте го направили?

Повечето от студентите отговарят положително на зададения въпрос, което може да бъде интерпретирано като оптимистичен резултат от гледна точка на готовността на студентите от посочените специалности да приложат праксиологичния модел в своята практическа дейност.

Таблица №5: Разпределение на отговорите на **Въпрос №2**, дадени от изследваните студенти от специалност ПНУП.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	78	94
Не	0	0
Не е по темата	3	4
Неясен отговор	2	2

Таблица №6: Разпределение на отговорите на **Въпрос №2**, дадени от изследваните студенти от специалност ФВС.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	27	90
Не	0	0
Не е по темата	1	3
Неясен отговор	2	7

Таблица №7: Разпределение на отговорите на **Въпрос №2**, дадени от изследваните студенти от специалност Социална педагогика.

Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	25	86
Не	0	0

Не е по темата	0	0
Неясен отговор	4	14

Таблица №8: Разпределение на отговорите на **Въпрос №2**, дадени от всички изследвани студенти.

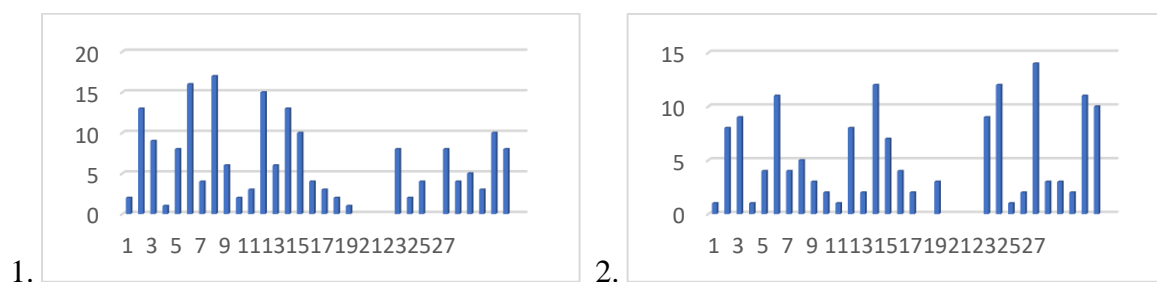
Отговори	Абсолютна честота	Проценти
Да	130	91
Не	0	0
Не е по темата	4	3
Неясен отговор	8	6

Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №3 „Какви основни дейности извършва учителят за да развива образното мислене на учениците? /посочете няколко дейности, опирайки се на Текст №2/“

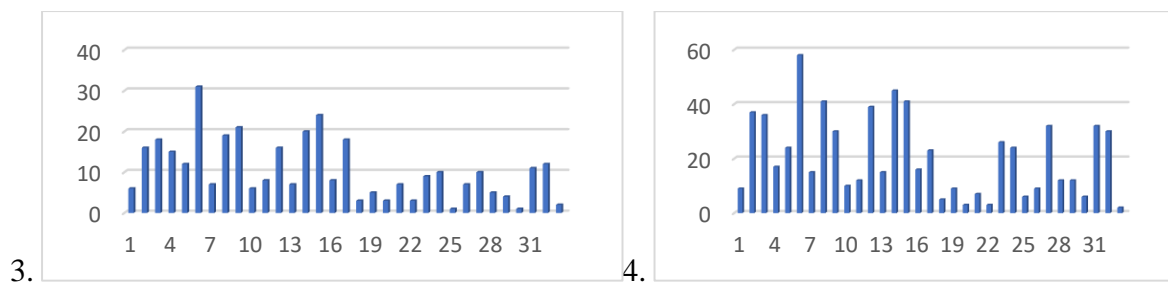
В следващите диаграми и таблици са представени резултатите по специалности и обобщено – на честотата на позоваване на посочените дейности в отговорите на студентите.

На диаграма №1 е представено разпределението на отговорите на студентите от специалност ФВС. В следващата таблица може да се види ранжирането на дейностите по абсолютна честота и проценти:

Диаграма №1: Разпределение на отговорите на студентите от специалност ФВС



Диаграма №2: Разпределение на отговорите на студентите от специалност „Социална педагогика“.



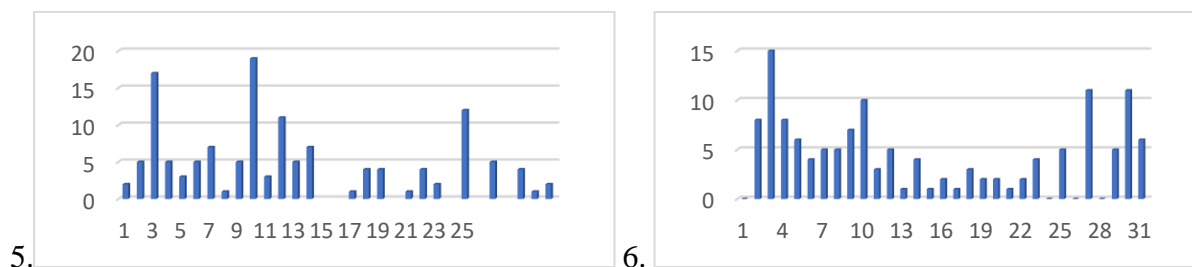
Диаграма №3: Разпределение на отговорите на студентите от специалност ПНУП

Диаграма №4: Обобщена диаграма на отговорите на студентите от трите специалности

Резултати от обработка на отговорите на студентите на въпрос №4 „Какви основни дейности извършват учениците в уроци, насочени към развитие на образното им мислене? /посочете няколко дейности, опирайки се на Текст №2/“.

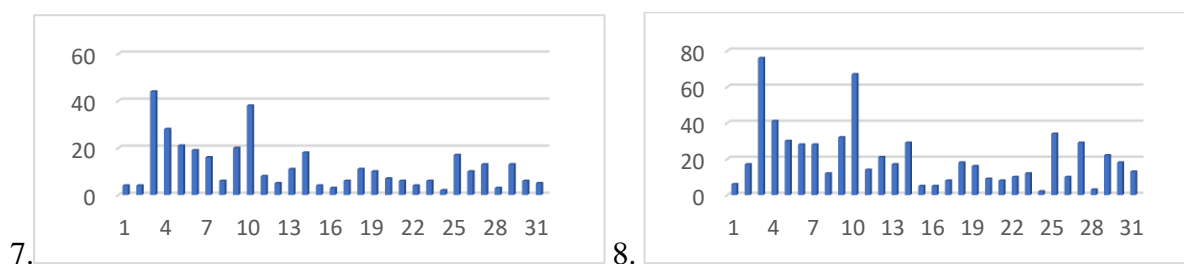
В следващите диаграми и таблици са представени резултатите по специалности и обобщено на честотата на позоваване на използваните дейности от страна на учениците в отговорите на студентите.

Диаграма №5: Разпределение на отговорите на студентите от специалност Физическо възпитание и спорт



Диаграма №6: Разпределение на отговорите на студентите от специалност Социална педагогика

Диаграма №7: Разпределение на отговорите на студентите от специалност Предучилищна и начална училищна педагогика



Диаграма №8: Обобщена диаграма на отговорите на всички студенти

Като цяло, анализът на резултатите от емпиричното изследване дава основание за някои изводи. След представянето на праксиологичната концепция на студентите – бъдещи педагози с цел запознаване с примерния праксиологичен модел, те се консолидираха около идеята за необходимостта от подобряване на ефективността в училище. Изразиха мнения, че непременно биха се възползвали както от представения примерен праксиологичен, така и от сходни на него модели. В бъдещата си педагогическа дейност ще се опитват да наблягат на фактори, които повишават креативността и способстват творческото мислене на учениците.

В начален етап на основната образователна степен, възпитанието и обучението се основават на нагледността, особено за обясняването на абстрактни понятия и явления. Бъдещите учители с интерес приемат праксиологичната концепция, като виждат в нея възможности за по-пълното включване на децата в педагогическата дейност за преодоляване на механичното заучаване на информацията, както и липсата на креативност и творчество в клас.

Може да се отбележи, че се наблюдава известно затруднение при осмислянето и разбирането на възможностите на творчеството в неговата всеобхватност, а не само свързано с обучението по изобразително изкуство и художественото дейност. Това показва, че не се обръща достатъчно внимание на творчеството като специфичен човешки феномен, който може да бъде реализиран чрез различно учебно съдържание в рамките на всички учебни предмети.

ИЗВОДИ И ОБОБЩЕНИЯ

1. Изследването показва, че праксиологията има своето място в процеса на обучение, като чрез нея той се класифицира и систематизира. Ето защо в процеса на обучение е важно да се наблегне на последователността и систематичността, съпътстващи действията. Всяко действие е провокирано от мотив, явявайки се следствие на мисловна дейност, имаща определена цел и посока. Действията не са единствено краен продукт, а са в дълбока взаимовръзка със сферата на собственото

„Аз“. От праксиологична гледна точка целта е обвързана с рационалното действие и неговата ефективност, насочена към успешно осъществяване на процесите.

Полезността на праксиологията за дидактиката е в акцентите върху ефективността и рационализацията на дейността, чрез която може да се постигнат по-добри резултати при усвояването на знанията, развитието на умения и компетентности. Като цяло праксиологията предоставя на дидактиката изключително богат инструментариум, позволяващ усъвършенстване на процеса на обучение.

2. Художествената образност оказва силно въздействие в процеса на обучение, като изобразяваните предмети и явления изпълняват функция да подпомогнат усвояването на учебния материал. В начален етап на основната образователна степен децата се нуждаят особено много от социално общуване, наситено с емоционалност, в рамките на което усвояват знания, като възприятието има ключова роля за осъществяването на пълноценна комуникация с останалите индивиди. Художествената творба, съдържаща конкретни художествени образи, е носител на определени емоции, чувства, настроения и т.н. Ето защо, общуването с художествените образи има своето важно място в процеса на обучение в качеството им на предпоставка, фактор или причина за мисловна дейност в процеса на възприемане, анализиране, разбиране и научаване.

3. Значимостта на сетивните възприятия за усвояването на информацията от външния свят е несъмнена. За процеса на обучение са много важни психичните процеси, отразяващи възприемането на формите и отношенията помежду им, в т.ч. – художествените форми, отразяващи образи в качеството им на отразяващи реалности от действителността. Образът може да се интерпретира в сравнение с реалния предмет, като се осмисля от субекта в качеството му на самостоятелен елемент, който съществува в реалността. Разглеждането на образа като реален е в неговата цялост и измеримост, в контекста на съответната субективна преценка. Въздействието му върху личността е съпроводено от естетическо преживяване, което всъщност е способност на индивида да открива разнообразни специфични негови характеристики.

Апробираният модел категорично доказва, че усвоените художествени образи са носители на информация и е необходимо те да бъдат включени в процеса на обучение. Вдъхновението в творческата дейност повишава работоспособността и интереса, като способства постигането на осмислено разбиране на учебния материал. Използването на

художествената образност като активен компонент в обучението подпомага и развива естетическият вкус като проявление на духовността на личността. Той от своя страна е съпроводен от специфична чувствителност, която е свързана и със създаването на художествени ценности, основен въпрос в рамките на проблематиката на естетическата култура.

4. Концептуално-праксиологичният модел за усвояване на художествената образност е насочен само към естетическото възпитание на учениците, а той подпомага тяхната цялостна социална интеграция. Връзката образ – форма – цвят насочва обучението към логичност, систематичност и последователност. Този модел съдейства за развитието на умения за изобразителна активност чрез различни практически задачи, които повишават креативността на учениците.

5. В рамките на осъщественото емпирично изследване със студенти, мнозинството от тях откриват моменти от примерния праксиологичен модел в наблюдавания видео материал, което илюстрира разбиране на същността на праксиологичната концепция. Те оценяват иновациите в обучението и смятат, че трябва да се избягва акцентът върху механичното заучаване на учебното съдържание от децата. Студентите проявяват интерес към праксиологичната концепция, в която виждат възможности за преодоляване на общата пасивност на учениците в училище. Обръщат внимание на въображението като подкрепящо ученето, а в използването на илюстративен материал виждат не само стимулиране на образното мислене и по-пълно изясняване на съответната тема, но и подпомагане на концентрацията на учениците, като процесът на обучение става по-увлекателен и по-забавен.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалното развитие е детерминирано от развитието на всички индивиди в рамките на обществото и се обуславя от нивото на растеж, постигнато от преходните поколения. Обучението със своята двустранност, субектност, съдържателност и процесуално-дейностна осъществимост се намира в пряка зависимост от образователните цели, дефинирани на национално ниво, но въплътени в дейността на педагога. Педагогическото взаимодействие между учител и ученик, преподавател и

студент, е познавателно взаимодействие, насочено към усвояването на знания, умения и навици, към интелектуално и личностно развитие, за оптимално адаптиране към съвременните условия на живот.

Натрупаните знания и минал опит, усвоени чрез обучение, възпитание и социализация, е добре да бъдат използвани не само на ниво възпроизвеждане, но и нови начини, които биха повишили ефективността на съответната дейност. Това е възможно чрез креативност и творческо мислене, но те не могат да бъдат развити като качество на личността за кратък период от време. Необходимо е още от най-ранна детска възраст, в процеса на обучение и възпитание, чрез нагледността да се подобрява процеса на усвояването на информацията, както и да се развива естетическата култура, чрез което да се подпомогне индивидуалното развитие на децата. Затова би трябвало да се отчита значимостта на сетивността като основен фактор при формирането на ключови компетентности, чрез което да може да се осъществи оптимално включване на индивида в обществения живот.

Прилагането на образи в урочната дейност би повишило резултатността при усвояването на новите знания и развитието на умения и навици, което би оказало благоприятно влияние върху подобряването на ефективността на процеса на обучение, базиран както на традиционност, така и на иновативност. Бъдещите педагози е необходимо да усвояват както традиционни подходи и методи, така и да се опитват да прилагат иновационни модели, които да бъдат адекватни на актуалната социална действителност. Именно такъв иновационен модел като концептуално-праксиологичният, представен в настоящата дисертация, илюстрира възможности за нововъведения в образователната практика, с които да бъдат запознавани и бъдещите учители в рамките на университетското им образование.

Развитието на творческия потенциал е необходимо както за учениците, така и за учителите, а и за всеки индивид, за да е способен да влияе и да видоизменя заобикалящата го среда. Творческата дейност е процес на непрекъснато анализиране и синтезиране на информацията, съдържаща се в знанията като основа за развитие на уменията, особено в часовете по изобразително изкуство, които имат своето значимо място в училищното образование.

Всяка една промяна в обществото води и до други социални промени, които се отразяват както на всички, така и на отделния индивид. Ситуацията с COVID-19 е

нагледен пример за възникването на подобни явления. Бяха нарушени възможностите за обществени взаимодействия и изяви, което се отрази на цялостната комуникация между хората, в т.ч. върху начина на осъществяване на процеса на обучение. Педагогическото общуване придоби нови измерения, като в така създамата се ситуация беше нарушена традиционността в преподаването. Обучението от разстояние предизвика множество въпроси. В такива случаи креативността и творческото мислене могат да съдействат за решаването на непрекъснато възникващите ситуационни въпроси. Способността за адаптация и творческият потенциал се оказаха необходими качества за преодоляване на изпитваните затруднения в обществените отношения. Това изведе отново на преден план значимостта на образността в процеса на обучението и развитието на личността, в т.ч. в общодидактически план.

ПРИНОСИ

1. Конструиран, апробиран и анализиран е авторски концептуално-праксиологичен дидактически модел за усвояване на художествената образност чрез обучението по изобразително изкуство в начален етап на основната образователна степен.
2. Анализирани и синтезирани са основните съдържателно-конструктивни компоненти на модела, пречупени през призмата на дидактическата абстракция.
3. Експериментално бе доказано, че обучението, което се базира на концептуално-праксиологичния дидактичен модел, съдейства за по-ефективно усвояване на художествената образност от учениците.
4. Авторският концептуално-праксиологичен дидактичен модел е полифункционален и може да бъде приложен в процеса на обучение и по други учебни предмети.

ПУБЛИКАЦИИ ВЪВ ВРЪЗКА С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. Костов, К. (2020) Научаването в контекста на праксиологическото взаимодействие между преподаватели и студенти. Във: Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: актуални проблеми, съвременни изследвания, опит, Изд. „Екс-прес“, Габрово, 2020, стр. 234-238, ISBN:978-954-490-676-4.
2. Костов, К. (2020) Практиология и творческа дейност в контекста на обучението като межпоколенческо взаимодействие. В: Межпоколенческите отношения: съвременен дискурс и стратегически избори в психолого-педагогическата наука и практика, Изд. „Психологически институт РАО“, Москва, стр. 200-204, ISBN:978-5-6044523-6-3.
3. Kostov, K. (2020) Важността на знанията за праксиологията в университетското педагогическо образование за ефективна социална интеграция. In: Old age - youth. Faces of Social Inclusion, Publ. Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Siedlce, Poland, pages 59-67, ISBN:978-83-66541-45-0.
4. Костов, К. (2019) Значението на формирането на праксиологически умения у студентите – педагози. Във: Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: теории, технологии, управление, Изд. „Екс-прес“, Габрово, стр.: 636-641, ISBN: 978-954-490-643-6.
5. Костов, К. (2019) Развитие на образното мислене чрез художествено образование в качеството на предпоставка за социална интеграция, In: Edukacja inluzyjna. Synergia działań, Publ.Universytet Przyrodniczo-Humanitarystyczny w Siedlcach, Siedlce, Poland, pages 129-135, ISBN:978-83-7051-933-1